

Milieueffectrapport Bedrijfslocatie Mayr-Melnhof Eerbeek

Resultaten fase 1

Achtergrondrapport Cultuurhistorie

30 juni 2021

Verantwoording

Titel	Milieueffectrapport Bedrijfslocatie Mayr-Melnhof Eerbeek Resultaten fase 1 Achtergrondrapport Cultuurhistorie
Opdrachtgever	Provincie Gelderland
Projectleider	Gerrit-Jan Schraa
Auteur(s)	Jolanda Onneweer
Tweede lezer	Renze Haitsma
Projectnummer	1276840
Aantal pagina's	23
Datum	30 juni 2021
Handtekening	Ontbreekt in verband met digitale verwerking. Dit rapport is aantoonbaar vrijgegeven.

Colofon

TAUW bv
Handelskade 37
Postbus 133
7400 AC Deventer
T +31 57 06 99 91 1
E info.deventer@tauw.com

Inhoud

1	Inleiding	4
2	Wet- en regelgeving en beleid.....	4
3	Onderzoeksmethodiek.....	7
3.1	Wijze van beoordeling.....	7
3.1.1	Algemeen.....	7
3.1.2	Te verwachten effect op cultuurhistorische waarden.....	8
3.1.3	Beoordelingsaspecten.....	8
3.1.4	Klassegrenzen	8
3.2	Referentiesituatie	9
3.2.1	Ontstaansgeschiedenis Eerbeek	10
3.2.2	Historische (steden)bouw.....	12
3.2.3	Historische geografie	17
4	Effectbeschrijving en -beoordeling fase 1.....	20
4.1	Effecten	20
4.1.1	Historische (steden)bouw.....	20
4.1.2	Historische geografie	22
4.1.3	Effectbeoordeling overzicht.....	22
5	Conclusies.....	23
6	Mitigerende maatregelen.....	23

Referenties

Bijlage 1 Historisch landgebruik

1 Inleiding

Voor de bedrijfslocatie Mayr-Melnhof Eerbeek wordt een MER opgesteld. Dit achtergrondrapport Cultuurhistorie moet in samenhang worden gezien met de overkoepelende notitie fase 1 MER bedrijfslocatie Mayr-Melnhof Eerbeek. In de overkoepelende notitie wordt een inleiding op het project gegeven, en wordt beschreven welke alternatieven worden onderzocht. In dit achtergrondrapport worden de effecten van het project op het thema cultuurhistorie in beeld gebracht.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op wet- en regelgeving en beleid voor het thema cultuurhistorie. In hoofdstuk 3 wordt uitgelegd op welke manier dit thema voor dit MER wordt onderzocht, hoe de effecten in beeld worden gebracht en hoe de alternatieven op dit thema beoordeeld worden. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. In hoofdstuk 5 zijn de conclusies opgenomen, en in hoofdstuk 6 wordt ingegaan op mitigerende en compenserende maatregelen.

2 Wet- en regelgeving en beleid

In tabel 2.1 is een overzicht opgenomen van wet- en regelgeving en beleid met betrekking tot cultuurhistorie, dat relevant is voor dit plan.

Tabel 2.1 Samenvatting wet- en regelgeving en beleid voor historische geografie en historische (steden)bouw

Wet-/regelgeving en beleid	Omschrijving	Relevantie voor dit plan
Landelijk		
Structuurvisie Infrastructuur en ruimte 2012	In de structuurvisie schetst het Rijk ambities tot 2040 en doelen, belangen en opgaven tot 2028. Cultureel erfgoed heeft ook een economisch belang. De nota zet in op het behoud van erfgoed.	De ontwikkelingen in dit project sluiten idealiter aan bij de ambities, doelen en opgaven uit de structuurvisie
Beleidsvisie Kiezen voor karakter, Visie erfgoed en ruimte 2011	De Rijksoverheid geeft in de <i>Visie erfgoed en ruimte</i> haar visie op het gebiedsgerichte erfgoedbeleid. De Rijksoverheid wil dat er in de monumentenzorg ook aandacht is voor de omgeving waarin het monument staat. En niet alleen aandacht voor	De ontwikkelingen in dit project mogen niet strijdig zijn met de ambities, doelen en opgaven uit de visie erfgoed en ruimte

Wet-/regelgeving en beleid	Omschrijving	Relevantie voor dit plan
	<p>het monument zelf. Dit is het gebiedsgerichte erfgoedbeleid. De Visie beschrijft hoe de Rijksoverheid onroerend cultureel erfgoed een plek geeft in de leefruimte om ons heen (de ruimtelijke ordening); wat daarbij de belangrijkste punten zijn; hoe de Rijksoverheid daarbij samenwerkt met publiek en belanghebbenden.</p>	
Erfgoedwet 2016	<p>Wettelijk kader voor de omgang met erfgoed. De Erfgoedwet is de opvolger van de Monumentenwet 1988.</p> <p>Cultureel erfgoed is overal in onze samenleving aanwezig. In onze musea, historische binnensteden en op het platteland. Maar ook in de bodem en onder water. En als immaterieel erfgoed in onze tradities, rituelen en verhalen. De overheid heeft de bescherming van het cultureel erfgoed geregeld in de Erfgoedwet die sinds juli 2016 geldt.</p>	Wettelijke basis voor bescherming van monumenten, en stads/dorpsgezichten
Provinciaal		
Uitgangspuntennotitie Cultuur & Erfgoed	Hierin is vastgelegd hoe de provincie omgaat met het cultuur en erfgoed	Bevat uitgangspunten voor omgang met cultuurhistorisch erfgoed
Omgevingsvisie Gaaf Gelderland	De Structuurvisie geeft de hoofdlijnen van het provinciaal ruimtelijk beleid tot 2025 (met een doorkijk naar 2040).De visie is bindend voor het ruimtelijk handelen van de provincie	Bevat uitgangspunten voor omgang met cultuurhistorisch erfgoed

Wet-/regelgeving en beleid	Omschrijving	Relevantie voor dit plan
Regionaal		
Eerbeek-Loenen 2030	De industriekring Eerbeek Loenen (IKEL), provincie Gelderland spannen zich in om de (papier)industrie en daarmee de werkgelegenheid, voor de toekomst te verbinden aan de regio. Daarnaast willen zij een bijdrage leveren om de leefbaarheid in de dorpen Eerbeek en Loenen te verbeteren.	Het plan voor Mayr-Melnhof Eerbeek maakt onderdeel uit van Eerbeek-Loenen 2030
Gemeentelijk		
Erfgoedverordening gemeente Brummen 2013	Wettelijke basis voor bescherming van monumenten, archeologische waarden en beschermde stads/dorpsgezichten	Er mogen geen monumenten of beschermde stads/dorpsgezichten aangetast worden
Bestemmingsplan Eerbeek	In het bestemmingsplannen is aangeven welke cultuurhistorische waarden er aanwezig zijn. Ook geeft de gemeente aan hoe daarmee omgegaan wordt.	Voor de ruimtelijke ordening in Eerbeek gelden voor cultuurhistorie de volgende uitgangspunten: 1. Rekening houden met wisselende korrelgrootte; 2. Verspringende rooilijnen voor de voorgevel vastleggen; 3. Verdichtingen in de structuur beperken

3 Onderzoeksmethodiek

De methode van onderzoek naar de mogelijke effecten bestaat uit een bureauonderzoek en veldbezoek. Eerst worden cultuurhistorische structuren en elementen geïnterviewd met behulp van kaartmateriaal zoals de cultuurhistorische waardenkaarten van provincie Gelderland en de gemeentelijke cultuurhistorische waardenkaart. Het gaat niet alleen om rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten, die via de Erfgoedwet beschermd zijn, maar ook om overige waardevolle elementen. Daarna wordt beoordeeld of het plan qua ruimtebeslag of andere fysieke beïnvloeding leidt tot een effect op deze waarden.

Tijdelijke en permanente effecten

Tijdelijke effecten, oftewel effecten die alleen tijdens de uitvoering optreden, worden voor cultuurhistorie niet verwacht. De effecten die in dit rapport zijn beschreven, betreffen permanente effecten.

3.1 Wijze van beoordeling

3.1.1 Algemeen

De manier waarop de milieueffecten van het plan worden bepaald, verschilt per criterium. Soms kan een milieueffect kwantitatief worden bepaald (bv. '10 m²' of '4 gebouwen'), soms is alleen een kwalitatieve benadering mogelijk.

De beoordeling van effecten vindt plaats volgens een systeem van plussen en minnen. Hiervoor worden de effecten in klassen ingedeeld. Bij het bepalen van de klassegrenzen wordt rekening gehouden met de verwachte reikwijdte van de onderzoeksresultaten. Door het inzichtelijk maken van klassegrenzen, is altijd navolgbaar welke beoordeling is toegepast.

Voor dit MER worden de milieueffecten ingedeeld volgens een 5-puntsschaal:

Waardering effecten	Omschrijving
++	Zeer positief effect
+	Positief effect
0	Niet of nauwelijks effect / neutraal
-	Negatief effect
--	Zeer negatief effect

De effecten worden bepaald zonder rekening te houden met eventuele mitigerende maatregelen. Op basis van de gepresenteerde effecten worden mogelijke mitigerende en/of compenserende maatregelen beschreven om negatieve effecten te voorkomen en/of te beperken.

3.1.2 Te verwachten effect op cultuurhistorische waarden

In het plangebied en in de omgeving van het plangebied zijn cultuurhistorische waarden aanwezig. Deze kunnen door de uitvoering van het project worden aangetast, omdat de bebouwing op de bedrijfslocatie van Mayr-Melnhof Eerbeek uitgebreid wordt, en er mogelijk een nieuwe aan- en afrijdroute wordt aangelegd. De cultuurhistorische waarden kunnen ook versterkt worden door het plan, als bijvoorbeeld de beleving van een cultuurhistorisch waardevol element versterkt wordt.

3.1.3 Beoordelingsaspecten

De effecten van de voorgenomen activiteit op het thema Cultuurhistorie worden beoordeeld door de effecten op de beoordelingscriteria *historische bouwkunde* en *historische geografie* in beeld te brengen. De ontwikkeling van de papierfabriek kan op verschillende manieren de cultuurhistorische waarden beïnvloeden.

- De ontwikkeling kan impact hebben op de beleefde kwaliteit van cultuurhistorische waarden. Hierbij gaat over het beleven van bepaalde elementen. De beleefde kwaliteit van een cultuurhistorisch element wordt bepaald door de zichtbaarheid/ herkenbaarheid of herinnerbaarheid (verbondenheid met historische gebeurtenis)
- Daarnaast kan ook de fysieke kwaliteit van een cultuurhistorisch element aangetast worden. Het gaat hierbij om de fysieke conditie van het element. Bepalend daarvoor zijn de mate waarin het cultuurhistorische element nog intact is en in de oorspronkelijke vorm verkeert
- Tot slot kan de inhoudelijke kwaliteit beïnvloed worden. Hierbij gaat het om de informatiewaarde die het cultuurhistorische element heeft over het verleden. Dus in hoeverre het cultuurhistorische element bijdraagt aan de afleesbaarheid van het landschap. Maatgevend hiervoor zijn zeldzaamheid, informatiewaarde, samenhangen (met andere landschapselementen) en representativiteit (kenmerkendheid voor een bepaald gebied of periode)

Bij de beoordeling wordt gekeken in hoeverre de beleefde, fysieke en inhoudelijke kwaliteit beïnvloed worden. Deze kunnen worden geïnterpreteerd als subcriteria voor de effectbeoordeling.

Negatieve effecten kunnen veroorzaakt worden door:

- Aantasten, beïnvloeden, verstoren, veranderen van elementen, structuren en objecten
- Verdwijnen van elementen, structuren en objecten

3.1.4 Klassegrenzen

In de tabellen 3.1 en 3.2. is achtereenvolgens aangegeven op welke wijze effecten op respectievelijk historische(steden)bouwkundige en historische geografische waarden beoordeeld worden.

Tabel 3.1 Indeling klassegrenzen voor de beoordeling van historisch (steden)bouwkundige waarden

Historische (steden)bouw	
Waardering	Toelichting
++	Grote versterking van de beleving en verbetering van de fysieke staat
+	Versterking van de beleving
0	Geen beïnvloeding
-	Lichte en vooral visuele aantasting
--	Grote aantasting of verdwijning

Tabel 3.2 Indeling klassegrenzen voor de beoordeling van historisch geografische waarden

Historische geografie	
Waardering	Toelichting
++	Grote versterking van de beleving en verbetering van de fysieke staat
+	Versterking van de beleving
0	Geen beïnvloeding
-	Lichte en vooral visuele aantasting
--	Grote aantasting of verdwijning

Voor zowel historische (steden)bouw als historische geografie is een positieve of zeer positieve waardering mogelijk als maatregelen getroffen worden die ertoe leiden dat de zowel de fysieke staat als de beleving van cultureel erfgoed sterker wordt.

Bij een neutraal effect blijven huidige waarden onaangetast en worden ze niet versterkt. Een negatief effect treedt op wanneer cultuurhistorische waarden (licht) worden aangetast en vooral de zichtbaarheid/beleefbaarheid verloren gaat. Bij een zeer negatieve beoordeling is deze aantasting groter of verdwijnen cultuurhistorische waarden. Een permanent effect wordt negatiever beoordeeld dan een tijdelijk effect.

3.2 Referentiesituatie

Deze paragraaf beschrijft de referentiesituatie voor cultuurhistorie. De beschrijving is voornamelijk gebaseerd op de cultuurhistorische onderlegger van het bestemmingsplan Eerbeek.

De referentiesituatie is de situatie in het plan- en studiegebied die in 2030 ontstaat volgens de autonome ontwikkelingen. De autonome ontwikkelingen voor dit project zijn opgesomd in het hoofdrapport van het MER. Er zijn geen autonome ontwikkelingen die van invloed zijn op de cultuurhistorische waarden in het gebied. Daarom is voor cultuurhistorie de referentiesituatie gelijk aan de huidige situatie. Dit hoofdstuk beschrijft daarom de cultuurhistorische waarden in het studiegebied in de huidige situatie. Het studiegebied is het plangebied met daaromheen het gebied waarbinnen mogelijk effecten te verwachten zijn,

Eerst wordt in paragraaf 3.2.1 een algemeen beeld geschetst van de ontstaansgeschiedenis van Eerbeek vanaf de middeleeuwen. Daarna volgt de beschrijving van de huidige historische (steden)bouwkundige en historisch geografische waarden in het studiegebied.

3.2.1 Ontstaansgeschiedenis Eerbeek

In figuur 3.1 is in een overzicht van (historische) kaarten de ontstaansgeschiedenis van Eerbeek van 1850 tot nu te volgen.

Eerbeek wordt voor het eerst genoemd in 1046 na Chr. als 'Erbeke.' De naam had betrekking op de beek die nu de Eerbeekse Beek heet. Eerbeek is ontstaan op de plek waar de Eerbeekse Beek vanaf de stuwwal het lager gelegen gebied in stroomt.

Eerbeek is een krans-esdorp, oftewel een dorp dat rondom een es – ook wel enk genaamd - is ontstaan. Het dorp bestond uit twee enken, die van elkaar gescheiden werden door de Eerbeekse Beek. De enken stonden bekend onder de naam Noorderenk (ten westen van de beek) en Molenenk (ten oosten van de beek). De bewoning bevond zich op de randen van deze twee enken en langs historische wegen. Rondom de enken waren bos- en weidegronden aanwezig.

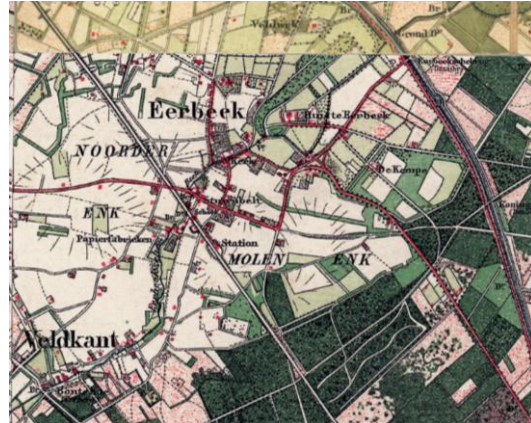
De geschiedenis van de Eerbeekse papierindustrie gaat terug naar 1650. In dat jaar introduceerde Vincent Schoonman het ambacht van papierschepper. Het schone, snel stromende water van vooral de Eerbeekse Beek was hierbij van belang. Vanaf die tijd heeft de papierindustrie zich ontwikkeld, in een lint rond de Coldenhovenseweg.

Het aantal papiermolens langs de Coldenhovenseweg breidde in het midden van de 17e eeuw uit. Er werden ten behoeve van de papiermolens verschillende sprengen gegraven. Het maken van papier is in de loop der tijd uitgegroeid tot een vorm van zware industrie, met een verscheidenheid aan toeleverende industrie. De huidige grootschalige panden van de papierindustrie, geconcentreerd tot één samenhangend cluster, bepalen in grote mate het huidige dorpsbeeld.

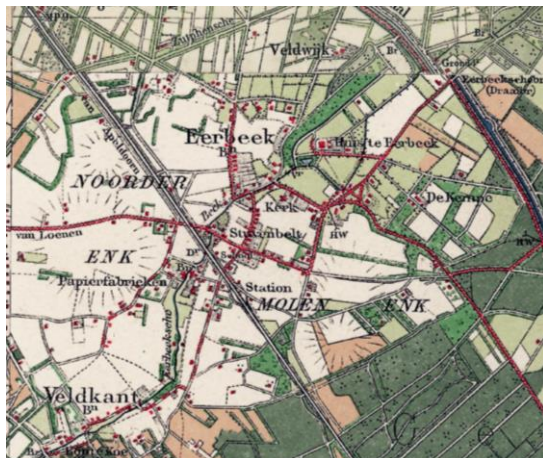
Tot 1940 bestond Eerbeek nog grotendeels uit verspreide lintbebouwing van papierfabrieken van beperkte omvang, kleine vrijstaande woningen, bedrijven en boerderijen. Eerbeek telde in die tijd nog geen 400 inwoners, nu ruim 10.000. De eerste grootschalige, planmatige uitbreidingen in de jaren vijftig bestonden uit woningen voor de arbeiders van de papierindustrie, waardoor beide functies (wonen en werken) dicht op elkaar zijn gesitueerd. De bevolking van Eerbeek is door de aanwezigheid van onder andere de papierindustrie divers van aard. Zo zijn er Molukse, Italiaanse en Turkse gemeenschappen.

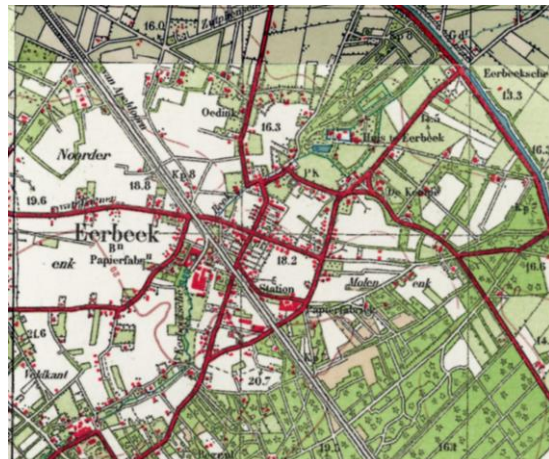
Eerbeek 1850

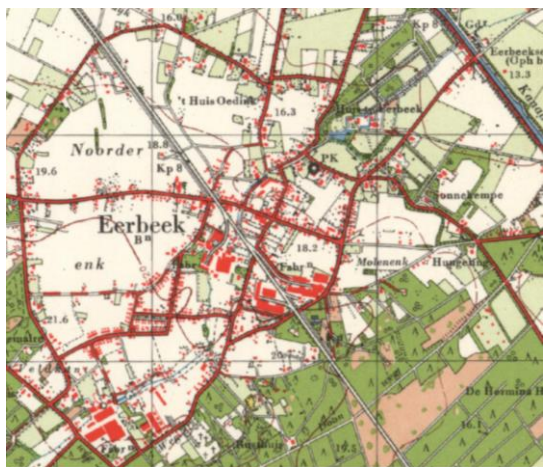
Eerbeek 1900

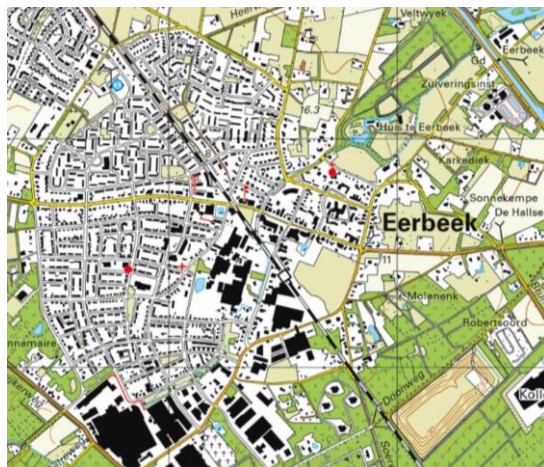
Eerbeek 1930

Eerbeek 1950

Eerbeek 1960

Eerbeek 2020

Figuur 3.1 Overzicht ontwikkeling van Eerbeek – 1850 tot heden. Bron: Topotijdreis

Specifiek voor het plangebied is op de kaart van Geelkercken uit 1642 (zie figuur 3.2) langs de beek een molen te zien in het noorden van het plangebied. Verder is weinig detail op de kaart te zien. Op het Kadastrale Minuutplan uit 1811-1832 zijn verschillende gebouwen in het plangebied te zien. 't Oude Klooster (nummer 113 in bijlage 1, historisch landgebruik) wordt benoemd als een molen van een papiermaker in de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafelen. Het huis en erf aan de oostzijde van de beek, direct naast de papiermolen, is volgens de historisch landgebruik kaart van de gemeente een onverhoogde woonplaats (nummer 114 in bijlage 1). Verder staan bijna alle panden in de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafelen te boek als huis en erf/molen. Alleen van de meest noordelijke bebouwing in het plangebied (tegen de plangrens aan) uit 1832 staat beschreven dat het een schuur betreft, en bij de meest westelijke (tegen de plangrens aan) dat het een huis met erf betreft. Vanaf de onverhoogde huisplaats liep een weg langs de beek naar het noorden van het plangebied. Langs de beek waren verder bomen, weilanden en tuinen aanwezig. Verder van de beek af was het plangebied in gebruik als bouwland. Op de locatie van 't Oude Klooster is de kartonfabriek Mayr-Melnhof Eerbeek ontstaan.

3.2 Kaart Isaac van Geelkercken uit 1642, met daarop de bedrijfslocatie van Mayr-Melnhof ingetekend (Bron: www.geldersarchief.nl, inventarisnummer 0509-222)

3.2.2 Historische (steden)bouw

3.2.2.1 Rijks- en gemeentelijke monumenten

In het plangebied zijn geen rijksmonumenten of gemeentelijke monumenten aanwezig.

In de directe omgeving van het plangebied ligt het gemeentelijk monument het stationsgebouw. Deze ligt op geruime afstand van het project, waardoor hier geen invloed van het project is.

3.2.2.2 Overige waardevolle elementen

Fabriek

Het terrein van Mayr-Melnhof Eerbeek is de locatie van het voormalige 't Oude Klooster (nummer 13 in bijlage 1), die niet langer aanwezig is. De ontwikkeling van dit terrein van volmolen tot de huidige fabriek met villa's uit het begin van de vorige eeuw, is waardevol voor de historie van het plangebied.

Al in 1607 was in het plangebied, in de benedenloop van de Eerbeekse Beek een volmolen aanwezig. Een volmolen is bedoeld voor het vollen (vervilten) van wollen stoffen. In 1667 of 1668 werd de molen verbouwd tot papiermolen, waarbij tevens een tweede molen werd gerealiseerd. Toen waren er dus twee papiermolens aanwezig, op elke oever van de beek één. In 1863 brandden beide molens af. Ze werden vervangen door een stoomfabriek onder leiding van R. J. Huiskamp. Deze stoomfabriek brandde eveneens af, in 1913. Daarna fuseerde de fabriek met 'Het Klooster' en werd het bedrijf herbouwd onder de naam 'N.V. Vereenigde Papierfabrieken v/h R. J. Huiskamp en Gebr. Sanders'. Het bedrijf werd als modern bedrijf herbouwd (zie figuur 4.4).

Figuur 3.3 Papierfabriek het Klooster (later Vereenigde Papierfabrieken) – datum onbekend (Regionaal archief Zutphen)

In 1994 is door het Projectbureau Industrieel Erfgoed (PIE) onderzoek gedaan naar het industrieel erfgoed op de bedrijfslocatie van Mayr-Melnhof Eerbeek. In het onderzoeksrapport¹ is het volgende omschreven: *Het omvangrijke complex omvat onder andere een machinehal uit 1914 omvat, waartegen een hollanderzaal is gebouwd. Hierachter bevinden zich reinigingstrechtters van beton met daarachter het oude badhuis. Ernaast staat een oude stal, waartegen het voormalige lompenhok is gebouwd. Aan de randen van het complex staan 4 villa's langs de Coldenhovenseweg, die – gezien de gevelstenen- dienst deden als directeurswoningen van de familie Sanders.*

Het terrein is na 1950 nog uitgebreid met een aantal grote gebouwen, waaronder een nieuwe machinehal. Het complex is een goed voorbeeld van een ambachtelijk bedrijf dat via een moderniserende fase is uitgegroeid tot een industriële fabriek. Van de ambachtelijke start is niets terug te vinden, maar er resteert nog wel het een en ander uit de industriële periode. Ondanks dat er wel veel verdwenen is op productietechnisch gebied, is het complex samen met de villa's, de stal en de voormalige lompenhuur redelijk compleet.

Na de brand in 2004 is de machinehal uit 1914 tijdelijk in gebruik genomen als kartonlijn. De machinehal uit 1914 is het langgerekte meest noordoostelijk gelegen gebouw op het terrein. Nadat de huidige kartonlijn in gebruik is genomen, is het zuidelijke deel van de oude machinehal gesloopt. Het nog resterende deel van de oude machinehal is in slechte staat en niet meer in gebruik (zie figuur 3.4). De hollanderzaal en de trechters, die in de nabijheid van dit gebouw hebben gestaan, zijn niet meer aanwezig. Het oude badhuis is nog in gebruik als kantoor en was- en kleedruimte (zie figuur 3.5). De oude stal en het voormalige lompenhok zijn niet meer aanwezig. Het Gelders Genootschap beschikt niet over aanvullende informatie.

¹ PIE rapportenreeks 11, Papierindustrie, Projectbureau Industrieel Erfgoed, 1994

Figuur 3.4. Foto uit 2021 van de machinehal uit 1914.

Figuur 3.5. Foto uit 2021 van het badhuis

Fabrikantenvilla's

In het Monumenten Inventarisatie Project ², waarin geïnterviewd is welke bebouwing beeldbepalend en waardevol is, zijn de villa's langs de Coldenhovenseweg en de villa langs de Kloosterstraat vermeld.

Het betreft de villa's die in het verleden gebouwd zijn in opdracht van leden van de papierfabrikantenfamilies Sanders en Huisman. Beide families zijn van groot belang geweest voor de ontwikkeling van de papier- en verpakkingsindustrie in Eerbeek. Beide families bezaten een papierfabriek, respectievelijk gelegen aan de Coldenhovenseweg en aan de Kloosterstraat aan weerszijden van de Eerbeekse Beek. Sinds 1914 zijn beide fabrieken, na een fusie van beide bedrijven en een brand, deels vervangen door een nieuwe fabriekshal met behoud van oudere opstallen op het terrein.

In 2002 is door het Gelders Genootschap een kort overzicht van de resultaten van een inventarisatie van onder andere deze villa's ten behoeve van eventuele plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst in opdracht van de gemeente Brummen opgesteld³.

Onderstaand overzicht geeft een beeld van de resultaten van nu nog aanwezige villa's.

Coldenhovenseweg 14

In 1906 in opdracht van de familie Sanders in neo-renaïssancestijl gebouwde villa met sterk gewijzigd interieur. De villa is nu in gebruik als kantoor en bedrijfskantine.

Coldenhovenseweg 22 Ca.1930 –1940

In Gooise landhuisstijl gebouwd landhuis met in het interieur een waardevolle trap en een schouw met boekenkast. Het exterieur is sterk aangetast door het wit schilderen van de gevels. De bouwkundige staat van het pand is slecht.

Coldenhovenseweg 30

In 1917 in opdracht van de heer Schut gebouwde villa met wijzigingen uit de jaren dertig en later. In het interieur bevinden zich nog enige waardevolle elementen, waaronder glas-in-lood.

Kloosterstraat 19/21

Villa in neorenaïssancestijl uit 1901 gebouwd voor de familie Huisman. Gesplitst en inwendig grondig verbouwd. Tevens aan de zijde van de voorgevel rond 1950 voorzien van een aanbouw.

De genoemde villa's staan niet op de gemeentelijke monumentenlijst, vanwege de beperkte architectuurhistorische waarde. De villa's zijn weliswaar in hun uiterlijke verschijningsvorm

² Monumenten Inventarisatie Project, Provincie Gelderland, 1993

³ Drs. R.J.A. Crols, Arnhem, 26 februari 2002

representatief voor de periode waarin zij tot stand zijn gekomen, maar de panden zijn op onderdelen gewijzigd. Met name voor wat betreft het interieur is veelal sprake van forse wijzigingen.

De villa's hebben wel een stedenbouwkundige waarde, door hun situering aan de rand van het bedrijfsterrein. De voorname uitstraling van de panden is van grote waarde voor het plaatselijk dorpsbeeld. De waarde is vooral gelegen op het cultuurhistorische vlak, als voorbeelden van de huisvesting van de directeuren van de papierfabriek(en) en hun familieleden.

Concluderend zijn de villa's vanuit historisch (steden)bouwkundig oogpunt waardevol, vanwege de verbondenheid van deze villa's met de historie van de papierindustrie.

3.2.3 Historische geografie

De structuur van Eerbeek kenmerkt zich door cultuurhistorische lijnpatronen (zie figuur 3.6). Het betreft de Eerbeekse Beek, de hanzewegen Harderwijkerweg en Coldenhovenseweg (tot de splitsing met de Loubergweg), de lintenstructuur van de Coldenhovenseweg (vanaf de splitsing met de Loubergweg), de Stuijvenburchstraat en Loenenseweg, en de spoorlijn Dieren-Apeldoorn.

Het project kan mogelijk invloed hebben op de cultuurhistorische waarde van de Eerbeekse Beek en de lintstructuur van de Coldenhovenseweg. Hieronder volgt een beschrijving van deze beide lijnpatronen.

Figuur 3.6 Cultuurhistorische lijnelementen in Eerbeek. Bron: Cultuurhistorische onderlegger bestemmingsplan Eerbeek

Eerbeekse Beek

De Eerbeekse Beek stroomt van zuidwest naar noordoost dwars door het centrum van Eerbeek. De Eerbeekse Beek is van oorsprong een natuurlijke beek.

Figuur 3.7 Eerbeekse Beek nabij het plangebied

De Eerbeekse Beek loopt door een groenstrook langs 't Haagje tot aan het terrein van Mayr-Melnhof Eerbeek (zie figuur 3.7). De Eerbeekse Beek loopt daarna door de tuinen van de villa's op de bedrijfslocatie richting de spoorlijn.

Oorspronkelijk liep de beek dwars over het terrein van papierfabriek Mayr-Melnhof Eerbeek. In de loop van de tijd werden er grote bedrijfshallen over de beek gebouwd. Daarom is de beek in 2002 over een lengte van 500 meter omgelegd. De beek stroomt nu via de tuinen van de bedrijfswoningen aan de Coldenhovenseweg om de fabriek heen.

Lintenstructuur

Linten en enken (grootschalige akkercomplexen) zijn belangrijke en nog steeds herkenbare structuren in en rond Eerbeek.

De linten zijn ontstaan langs de oudere hoofdwegen en uitvalswegen van Eerbeek. Typisch voor Eerbeek is dat deze oude wegen sporadisch bebouwd zijn, zodat zelfs vlakbij de huidige kern de oude bebouwing niet erg dicht is. Veel van de linten zijn later opgenomen in nieuwe wijken. Vaak

is de oorspronkelijke samenhang in het wegennet nog herkenbaar, maar soms zijn het slechts fragmenten in een nieuwe omgeving. De linten kenmerken zich door de individualiteit van de panden (eigen architectuur), de wisselende rooilijn, de zelfstandige plaatsing van gebouwen en de groene ruimtes ertussen. Aan de rand van Eerbeek neemt deze ruimte tussen de bebouwing toe. Daarbij heeft een deel van de linten nog agrarische kenmerken. Van de linten lag vroeger een gedeelte buiten het dorp. Door de forse uitbreidingen ten behoeve van de arbeiders van de papierindustrie, maar ook bedrijfspanden en villa's van de vroegere fabrieksdirecteuren, zijn deze linten midden tussen de woonwijken terechtgekomen. Ze zijn, ondanks de verdichting door nieuwe bebouwing, nog herkenbaar door hun gebogen verloop en de grotere diversiteit van woningen.

Het streven van de gemeente is gericht op het behoud en waar nodig de versterking van het karakter van het historische dorpsgebied van Eerbeek en de linten. Voor de linten en essen komt die karakteristiek vooral tot uitdrukking in de groene ruimtes, de zelfstandige plaatsing van de bebouwing en in het individuele, karakter van de panden. Verdichting en schaalvergroting zijn slechts beperkt mogelijk en zullen met aandacht voor de specifieke ruimtelijke kenmerken van de omgeving benaderd worden. Voor dorpskernen geldt dat de individuele panden en de samenhang in het straatbeeld met de daarin aanwezige monumenten en bijzondere objecten zeer waardevol zijn. Ingrepen die tot een verstoring van dit beeld leiden, dienen te worden vermeden.

Concluderend zijn de historisch geografische waarden in en direct rondom het plangebied de cultuurhistorische lijnpatronen van de Eerbeekse Beek en de Coldenhovenseweg.

4 Effectbeschrijving en -beoordeling fase 1

4.1 Effecten

Voor cultuurhistorie wordt hieronder niet alleen ingegaan op de effecten van de inrichtingsalternatieven (als onderdeel van fase 1 van dit MER), maar wordt ook het effect van de aan- en afrijdroutes meegenomen.

4.1.1 Historische (steden)bouw

Er zijn in het plangebied en in de directe omgeving geen rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten aanwezig. Het gemeentelijke monument dat in de nabije omgeving ligt, namelijk het stationsgebouw, wordt niet beïnvloed door het project, omdat het stationsgebouw op voldoende afstand staat.

Ten aanzien van industrieel erfgoed geldt dat er geen waardevol industrieel erfgoed verloren gaat als gevolg van dit project. Van de gebouwen die genoemd zijn in de PIE rapportenreeks is het badhuis nog volledig aanwezig. De oude machinehal is nog deels aanwezig. Het badhuis blijft in beide inrichtingsalternatieven onveranderd. Wel wordt in inrichtingsalternatief 2 de opslagbunker voor houtchips gedeeltelijk geplaatst op de locatie van een nog bestaand gedeelte van de oude machinehal. Het betreft het lage gedeelte van de hal dat hiervoor gesloopt moet worden, zie figuur 4.5.

De villa's binnen het plangebied zijn ondanks dat ze niet wettelijk beschermd zijn, vanuit historisch (steden)bouwkundig perspectief waardevol, vanwege de verbondenheid met de geschiedenis van de papierindustrie, die op deze locatie teruggaat tot het jaar 1667. Dit geldt zowel voor de villa aan de Kloosterstraat als voor de villa's aan de Coldenhovenseweg.

In alle alternatieven blijven de villa's behouden. De keuze voor het inrichtingsalternatief is niet van invloed op de cultuurhistorische waarde van de villa's. De keuze voor de aan- en afrijdroutes is wel van invloed op de beleving en de uitstraling van de villa's, en daarmee op de cultuurhistorische waarde ervan.

Dit geldt alleen voor de villa's aan de Coldenhovenseweg. Voor de villa aan de Kloosterstraat is er geen effect. Het verschil tussen inrichtingsalternatief 1 en 2 voor de villa aan de Kloosterstraat is dat er in inrichtingsalternatief 2 een geluidswand tussen de achtertuinen en de bedrijfslocatie komt, en in inrichtingsalternatief 1 niet. Dit heeft geen invloed op de historische (steden)bouwkundige waarde van de villa.

Het effect op de villa's aan de Coldenhovenseweg betreft de beleefde kwaliteit.

De inhoudelijke kwaliteit betreft de verbondenheid van de villa's met de historie van de papierindustrie, die kenmerkend is voor Eerbeek. De villa's blijven in alle alternatieven behouden. Daarom wordt de inhoudelijke kwaliteit, net als de fysieke kwaliteit, niet aangetast.

Indien een latere fase van het project besloten zou worden dat een of meerdere villa's gesloopt zouden worden, heeft dat een negatief effect hebben op de beoordeling voor historische (steden)bouw. In deze fase van het project wordt ervan uitgegaan dat de villa's behouden blijven.

De routes A, B en C zijn nieuwe routes waarbij een nieuwe ingang langs de Coldenhovenseweg wordt gerealiseerd.

De routes A en B doorsnijden de groene zone met villa's. De routes lopen tussen de villa's door, waar nu parkachtige tuinen zijn, waarbij bovendien verkeer achter de villa's langs rijdt, langs de kartonlijn. Bomen die nu het zicht op de fabriekshallen deels ontnemen, moeten daarvoor worden gekapt. In B2 rijden nagenoeg alle vrachtwagens in zuidelijke richting vanaf het midden van het terrein achter de villa's langs, in B1 en A rijdt een deel ook in noordelijke richting. Door deze routes neemt de ruimte en betrekkelijke rust rondom de villa's af. Dit doet afbreuk aan de weelderige uitstraling van de villa's. Voor route A geldt dit in mindere mate dan voor route B, omdat route A dicht bij de rand van de groene zone ligt en een deel van het verkeer niet (zichtbaar) achter de villa's langs rijdt. Beide routes worden als negatief beoordeeld (-).

Route C loopt langs de rand van de groene zone, en doorsnijdt deze zone niet. Deze route heeft geen effect op de uitstraling van de villa's. Route C wordt als neutraal beoordeeld (0).

Route D is de optimalisatie van de huidige route. Dit heeft een neutraal effect op de uitstraling van de villa's, omdat de rust en ruimte rondom de villa's behouden blijft. Route D wordt neutraal beoordeeld (0).

Route E loopt via 't Haagje. Deze route heeft een neutraal effect op de uitstraling van de villa's, omdat de rust en ruimte rondom de villa's behouden blijft. Route E wordt neutraal beoordeeld (0).

4.1.2 Historische geografie

De historisch geografische elementen die aangetast kunnen worden door dit project, zijn de Eerbeekse Beek en de lintstructuur van de Coldenhovenseweg. De inrichtingsalternatieven hebben hier geen invloed op, omdat deze de bedrijfslocatie betreffen. De alternatieven voor de aan- en afrijdroutes kunnen wel effect hebben op de historisch geografische waarden van de Eerbeekse Beek en de lintstructuur van de Coldenhovenseweg.

Het effect van het project op de lintstructuur van de Coldenhovenseweg en de Eerbeekse Beek betreft de beleefde kwaliteit. De fysieke kwaliteit en de inhoudelijke kwaliteit worden niet aangetast, omdat de linten in alle gevallen blijven bestaan. Er komt wel een kruising, of plaatselijk meer vrachtverkeer op het bestaande lint.

Vanuit historisch geografisch oogpunt is doorsnijding van de lintstructuur van de Coldenhovenseweg op zichzelf niet negatief, zolang het lint en de karakteristieke kenmerken daarvan behouden blijven.

Het karakter van het lint kan bij de routes A, B en C veranderen door de oversteek met de Coldenhovenseweg. Een groot kruispunt doet afbreuk aan het doorgaande karakter van het lint, al wordt de Coldenhovenseweg zelf ontzien voor wat betreft vrachtverkeer. Daarnaast zullen deze routes het doel van de gemeente Brummen om de beek meer zichtbaar en beleefbaar te maken negatief beïnvloeden, omdat de routes de aantrekkelijkheid van het gebied om bijvoorbeeld te recreëren langs de beek, niet ten goede komen, vanwege het drukke verkeer. De routes A, B en C worden daarom negatief beoordeeld (-).

De optimalisatie van de huidige route, route D, wordt neutraal beoordeeld (0), omdat deze route niet leidt tot wezenlijke veranderingen op het gebied van cultuurhistorie. Voor deze route geldt wel dat het op een klein deel van het lint van de Coldenhovenseweg drukker zal worden.

In route E wordt een route aangelegd langs de Eerbeekse Beek, langs 't Haagje. Deze route wordt negatief beoordeeld (-), omdat deze route de mogelijkheden om de Eerbeekse Beek - die langs 't Haagje stroomt - zichtbaar en beleefbaar te maken als lint door het dorp, negatief beïnvloeden vanwege de komst van druk vrachtverkeer in een zone die nu rustig en groen is.

4.1.3 Effectbeoordeling overzicht

In onderstaande tabel 4.1. zijn de in paragraaf 4.1.1 en 4.1.2 vermelde effecten opgenomen.

Tabel 4.1 Overzicht effectbeoordeling cultuurhistorie

Thema/ alternatief	1-B2	1-C	1-D	1-E	2-A	2-B1	2-B2	2-C	2-D	2-E
Historische (steden)bouw	-	0	0	0	-	-	-	0	0	0
Historische geografie	-	-	0	-	-	-	-	-	0	-

5 Conclusies

Vanuit cultuurhistorisch oogpunt wordt route D als beste beoordeeld. Zowel voor historische (steden)bouw als voor historische geografie heeft deze route een neutrale beoordeling, omdat er niets wezenlijks verandert ten aanzien van de huidige situatie.

De routes A en B worden voor beide aspecten negatief beoordeeld. Omdat de zone met villa's langs de Coldenhovenseweg op het terrein van Mayr-Melnhof Eerbeek doorsneden wordt (historische [steden]bouw), en een groot kruispunt over de Coldenhovenseweg afbreuk doet aan het karakter van het lint van de Coldenhovenseweg (historische geografie).

De routes C en E hebben voor historische (steden)bouw een neutrale beoordeling omdat er niets wezenlijks verandert. Voor historische geografie hebben deze routes een negatieve beoordeling, vanwege de afbreuk die een groot kruispunt doet aan het karakter van het lint van de Coldenhovenseweg (voor route C) en de negatieve invloed op de zichtbaarheid en beleefbaarheid van de Eerbeekse Beek (route D) als lint door het dorp.

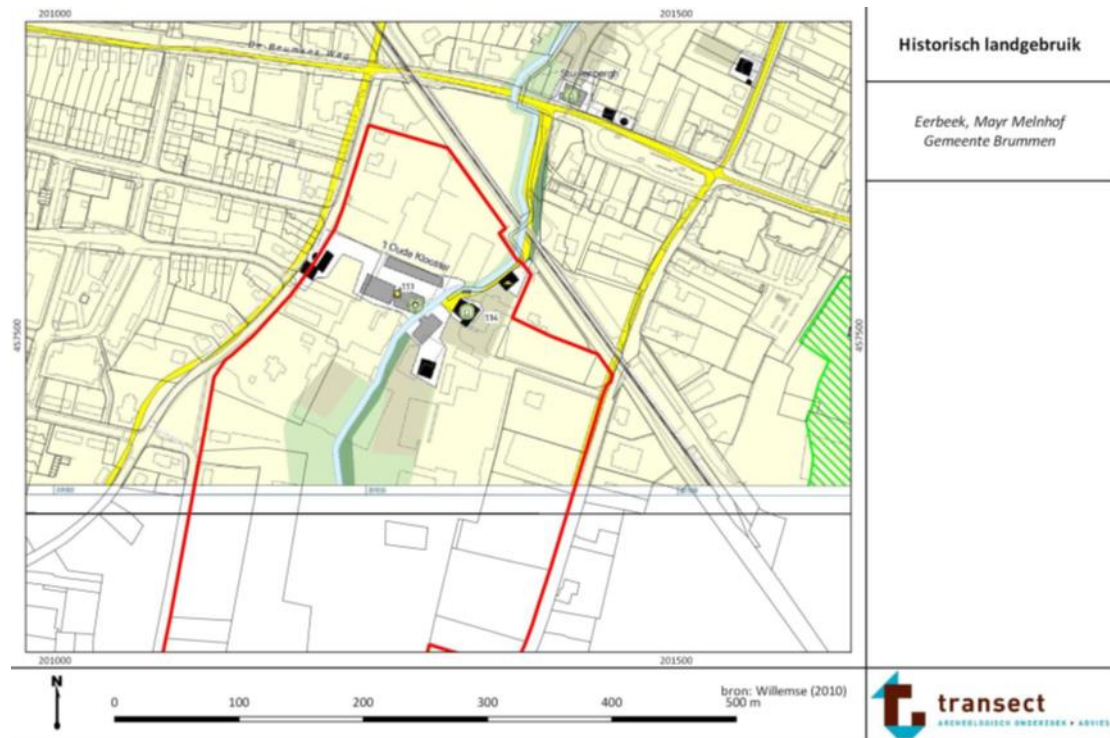
6 Mitigerende maatregelen

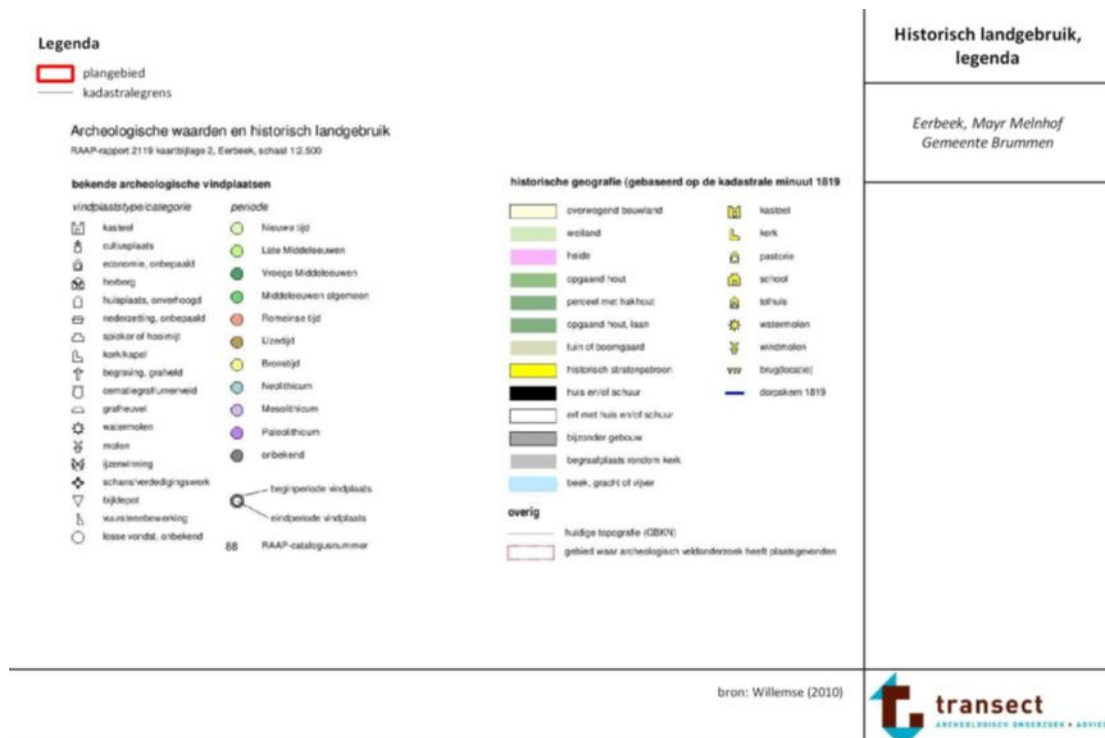
Door in de ontwerpogave voor fase 2 optimaal rekening te houden met de cultuurhistorische waarde van de Coldenhovenseweg en de Eerbeekse Beek (als historisch geografische linten) kan het negatieve effect van de routes A, B en C gemitigeerd worden.

De aanleg van een van deze route A, B of C kan ook een kans zijn, indien het karakter van het lint van de Coldenhovenseweg daarmee versterkt kan worden, door een zorgvuldige keuze ten aanzien van behoud dan wel amoveren van bestaande bebouwing.

Indien gekozen wordt voor een van de routes A, B of C, kan het verplaatsen of herplanten van bomen in de tuinen rondom de villa's bijdragen aan het behoud van het huidige karakter van deze omgeving.

Bijlage 1 Historisch landgebruik

Willemse, N.W., 2010. *Archeologie in de gemeente Brummen: de archeologische waarden en verwachtingen*. RAAP-rapport 2119.